

Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša u primarnom obrazovanju

Mišković, Ena

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:984881>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-04**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ENA MIŠKOVIĆ

ZDRAVLJE, SIGURNOST I ZAŠTITA OKOLIŠA U PRIMARNOM OBRAZOVANJU

Diplomski rad

Pula, srpanj, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ENA MIŠKOVIĆ

ZDRAVLJE, SIGURNOST I ZAŠTITA OKOLIŠA U PRIMARNOM OBRAZOVANJU

Diplomski rad

JMBAG: 0303039308, redoviti student

Studijski smjer: Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

Predmet: Prirodoslovlje

Znanstveno područje: PODRUČJE PRIRODNIH ZNANOSTI

Znanstveno polje: Interdisciplinarne prirodne znanosti

Znanstvena grana: Metodike nastavnih predmeta prirodnih znanosti

Mentor: doc.dr.sc. Emina Pustijanac

Pula, srpanj, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za magistra _____ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu
Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. UVOD.....	8
1.1. Priroda i društvo.....	9
1.1.1. Povijest predmeta priroda i društvo.....	9
1.1.2. Interdisciplinarnost nastave prirode i društva.....	11
1.2. Međupredmetne teme.....	12
1.3. Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša.....	13
1.4. Ciljevi međupredmetne teme.....	19
2. CILJ RADA.....	20
3. MATERIJALI I METODE.....	21
4. REZULTATI.....	23
4.1. Analiza teme "Zdravlje".....	34
4.2. Analiza teme "Odgoj i obrazovanje za sigurnost učenika".....	37
4.3. Analiza teme "Zaštita okoliša".....	39
5. RASPRAVA.....	41
6. ZAKLJUČAK.....	49
7. LITERATURA.....	50
8. TABLICE I GRAFIKONI.....	52

Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša u primarnom obrazovanju

SAŽETAK

U ovom radu analizira se zastupljenost međupredmetne teme *Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša* u nastavi prirode i društva od prvog do četvrtog razreda osnovne škole. Analizom 79 međupredmetnih tema/jedinica iz devet udžbenika utvrđena je zastupljenost međupredmetne teme „Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša“ od 56,96%. Kroz analizu udžbenika utvrđuje se pojavnost svake tematike zasebno; zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša, po pojedinim razredima. Od prvog do četvrtog razreda osnovne škole ukupno je 18 tema propisanih nastavnim planom i programom koje se uvrštavaju pod međupredmetnu temu „Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša“. Od toga su 4 teme vezane uz zaštitu okoliša, 8 tema vezanih uz zdravlje i zdravo življenje te 6 tema vezanih uz sigurnost i prometnu kulturu. Najzastupljenija je tematika zdravlje jer je ona ujedno i najopširnija.

(52 stranica, 4 grafikona, 7 tablica, 21 literaturna navoda, jezik izvornika: hrvatski)

Ključne riječi: zdravlje, sigurnost učenika, zaštita okoliša

Mentor: doc.dr.sc. Emina Pustijanac

Komentor: dr. sc. Ines Kovačić

Stručno povjerenstvo za ocjenu rada:

doc. dr.sc. Gioconda Millotti, predsjednica komisije

doc. dr. sc. Emina Pustijanac, mentorica

dr. sc. Ines Kovačić, komentorica

dr.sc. Neva Slani, član

Health, Safety and Environmental Protection in Primary Education

ABSTRACT

The major objective of this study is to analyse interrelated theme of Health, Safety and Environmental Protection in science classes in primary education. By analysing 79 cross-sectional themes / units from 9 textbooks, the share of the topic "Health, safety and environmental protection" was 56.96%. Through the analysis of textbooks, the occurrence of each topic is determined separately - health, safety and environmental protection, through the individual classes. From the first to the fourth grade of the elementary school, there are 18 topics covered by the curriculum that are part of the interdisciplinary topic "Health, Safety and Environmental Protection". Four themes related to environmental protection, 8 topics related to health and healthy living, and 6 topics related to safety and traffic culture. These results suggest that the health theme is most represented because it is also the most common.

(52 pages, 4 figures, 7 tables, 21 references, original in Croatian)

Keywords: health, safety, environmental protection

Supervisor: Emina Pustijanac, PhD

Reviewers:

doc. dr.sc. Gioconda Millotti

doc. dr. sc. Emina Pustijanac

dr. sc. Ines Kovačić

dr.sc. Neva Slani

1. UVOD

Obrazovna važnost sastoji se od stjecanja znanja o prirodi i društvu, razvitka učenikovih spoznajnih sposobnosti, ali i od primjene znanja u svakodnevici. Prije polaska u školu dijete je u roditeljskom domu i naselju spoznavalo svoje okruženje. To je dječje spoznavanje prirode i društva na početku školovanja nejasno, nepotpuno, neodređeno, nesustavno i jednostrano.

U dobi od sedme do jedanaeste godine, u razrednoj nastavi, učenici pokazuju veliko zanimanje za upoznavanje prirodnih i društvenih pojava. Zato u nastavi prirode i društva to treba iskoristiti za ustroj suvremene nastave u kojoj će učenici neposredno i sustavno spoznavati pojave u prirodi i društvu.

Učenici trebaju steći jasnu spoznaju o tome da se na temelju poznavanja zakona koji vladaju u prirodi utječe na način gospodarenja o kojem ovisi i život svakog čovjeka.

1.1. Priroda i društvo

1.1.1. Povijest predmeta priroda i društvo

Prve spoznaje o prirodi stare su koliko i samo čovječanstvo. Tijekom povijesti, čovjek je sakupljao, lovio, i postupno spoznao i otkrivao zakonitosti prirode. Znanja koja je stekao iskoristio je za unapređenje znanosti i tehnike pa je olakšao život u prirodi i društvu.

Današnji problemi čovječanstva, prema De Zanu (2000), potječu iz rasta pučanstva, nedostatka energije i onečišćenja okoliša. Ukupan napor čovječanstva valja usmjeriti ka sukladnom životu s prirodom. To pred odgoj i obrazovanje stavlja nove, velike zahtjeve i donošenje ispravnih odluka.

U prvobitnoj zajednici su ljudi spontano učili. Zatim su se uz obale velikih rijeka (Eufrata, Nila) počeli bilježiti informacije o prirodi i društvu. Aristotel je bio jedan od prvih i najvećih sakupljača i sistematičara prirode. Njega su slijedili Toma Akvinski, Albertus Magnus, Leonardo da Vinci, Nikola Kopernik i drugi.

Skolastici su imali verbalnu metodu nastave koju je, prema De Zanu (2000), Rabelais kritizirao jer je smatrao da nastava treba započeti promatranjem.

John Amos Komensky bio je mišljenja da nastava treba biti u suglasju s prirodom. Zagovarao je zornost u nastavi, upoznavanje prirode motrenjem, a prema njegovom djelu *Materinska škola*, djeca trebaju upoznati dijelove objektivne stvarnosti. Napisao je prvi udžbenik zorne nastave *Svijet u slikama*.

Otac zorne nastave Pestalozzi za početak spoznaje uvodi motrenje u prirodi, a nastavu naziva zornom obukom. Brojni su se znanstvenici nastavili baviti istraživanjem prirode i uvođenja novih metoda u prirodopis, tadašnju nastavu prirode i društva.

De Zan (2000) navodi da su metodiku nastave prirodoslovlja razradili Skatkin i Grubić.

Prema De Zanu (2000) nastavni predmet priroda i društvo postoji već četrdesetak godina kao dio nastavnog plana i programa za osnovne škole Republike Hrvatske.

Doživio je niz promjena u satnici, programu, nazivlju, strukturi i rasporedu nastavne građe.

1954. godine pojavio se u nastavnom planu i programu pod nazivom upoznavanje prirode i društva u prvom, drugom, trećem i četvrtom razredu. Kasnije, 1958. se granao na upoznavanje prirode i upoznavanje društva da bi poslije nastavili učenje zasebnih grana fizike, kemije, biologije, zemljopisa i povijesti.

Godine 1972. ukida se naziv upoznavanje prirode i upoznavanje društva, a predmet se naziva priroda i društvo.

1.1.2. Interdisciplinarnost nastave prirode i društva

Predmet priroda i društvo je kompleksan nastavni predmet, navodi De Zan (2000), te se njegovi sadržaji biraju iz:

a) PRIRODNIH ZNANOSTI:

- fizike,
- kemije,
- biologije,
- zemljopisa

b) DRUŠTVENIH ZNANOSTI:

- povijesti,
- sociologije

c) POSEBNIH SADRŽAJA:

- odgoja za zaštitu okoliša,
- prometne kulture,
- humanih odnosa među spolovima i sl.

Sadržaji nastavnog predmeta prirode i društva trebali bi omogućiti djetetu stjecanje cjelovite spoznaje o okruženju.

1.2. Međupredmetne teme

Planiranje i ostvarivanje međupredmetnih ili interdisciplinarnih tema, prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu (2011), pridonose povezivanju raznih područja i nastavnih predmeta u skladnu cjelinu.

Međupredmetna povezanost, temeljena na međupredmetnim temama, pridonosi stvaranju temeljne kompetencije učenika. Međupredmetne su teme obvezne u svim nastavnim predmetima.

Važno je voditi računa o njima tijekom kurikuluskoga programiranja. Škole imaju mogućnost razrađivati predložene međupredmetne teme i osmisliti načine na koje će ih ostvariti.

Međupredmetne teme mogu se ostvarivati na više načina. Učinkovito provođenje i ostvarivanje zadanih međupredmetnih tema ostvaruje se najbolje kroz organizirane projekte u školama gdje se jedna tema provlači kroz više nastavnih predmeta.

U Nacionalnom okvirnom kurikulumu (2011), navodi se opis svrhe i važnosti međupredmetnih tema za odgoj i obrazovanje. Međupredmetne teme su:

- Osobni i socijalni razvoj,
- Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša,
- Učiti kako učiti,
- Poduzetništvo,
- Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije,
- Građanski odgoj i obrazovanje.

1.3. Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša

Međupredmetnom temom *Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša* u svim se odgojno-obrazovnim područjima promiče razvoj pozitivnog i odgovornog odnosa učenika prema zdravlju, sigurnosti i zaštiti okoliša.

Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu (2011) podrazumijevaju se svi vidovi zdravlja: tjelesno, mentalno, emocionalno i socijalno zdravlje.

Jedan od temeljnih ciljeva odgoja i obrazovanja u osnovnoškolskom uzrastu je ostvarenje zdravstvenog odgoja i obrazovanja učenika. Učenike je važno obrazovati i odgajati kako bi stekli zdravstvene i higijenske navike, navike zdravog življenja i odgovornog ponašanja prema svome tijelu.

Prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006) napredak znanosti i intenzivne promjene ekoloških i globalizacijskih uvjeta života nadišli su mogućnosti samostalnoga odgoja i obrazovanja o zdravlju.

Zdravstveni odgoj i obrazovanje ostvaruju se u školi suradnjom zdravstvenih djelatnika i učitelja te drugih stručnih suradnika. Opći cilj je promicanje zdravlja i zdravoga načina života, usvajanje zdravih životnih navika, pravilne prehrane i redovite tjelesne aktivnosti.

Na zdravlje utječu okolina i zdrave životne navike pa je potrebno u provedbu zdravstvenoga odgoja i obrazovanja uključiti roditelje i istaknute pojedince koji bi pozitivnim, konkretnim primjerima i prijedlozima pomagali ostvarenje općih i posebnih ciljeva odgoja i obrazovanja za zdravlje.

Učenike se potiče na trajno usvajanje zdravih životnih navika:

- zdrave i uravnotežene prehrane,
- pravilnih higijenskih navika,
- stalne i primjerene tjelesne aktivnosti te
- odgovornog odnosa prema sebi, drugima, izgradnji partnerskih odnosa, spolnosti, prenosivim bolestima i dr.

Zdravlje se prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji definira kao fizičko, duševno i socijalno blagostanje. U radu s učenicima poželjno je koristiti model učenja koji uključuje područja tjelesnoga, emocionalnoga, mentalnoga, socijalnoga, osobnoga i duhovnog zdravlja.

Svaki je pojedinac odgovoran za vlastito zdravstveno stanje. Poučavanje o zdravlju i zdravom življenju treba uključivati više područja koja utječu na njega. U odgoju i obrazovanju očekivanja su usmjerena na to da učenici razumiju odnos higijene i osobnoga životnog stila.

U Nastavnom planu i programu (2006) stoji da ako učenici razumiju odnos između hrane i zdravlja, moći će donositi odluke koje će poboljšavati njihovo zdravlje.

U poticajnoj obiteljskoj okolini i okolini škole učenici trebaju naučiti voditi brigu o vlastitom zdravlju što podrazumijeva stjecanje znanja o:

- zdravoj prehrani,
- učenje o spolno prenosivim bolestima,
- očuvanju reprodukciskoga zdravlja,
- odgovornom roditeljstvu,
- učinkovitim suprotstavljanju uživanju sredstava ovisnosti i drugim rizičnim ponašanjima.

Informacije o zdravlju potrebno je uskladiti s razvojnom dobi učenika te njihovim interesima. Zdravstveni odgoj i obrazovanje sadržaj je koji se najviše provlači kroz nastavne predmete priroda i društvo te sat razrednika. Redovita je tema roditeljskih sastanaka te raznih aktivnosti.

Nastavni sadržaji o zdravlju lako se međupredmetno povezuju s konkretnim nastavnim sadržajima i temama koje se ostvaruju od prvog do četvrtog razreda osnovne škole. Učitelji mogu organizirati razne aktivnosti, projekte ili okupljanja gdje se učenike upoznaje sa raznoraznim sadržajima iz zdravstvenog područja.

Zdravstveni odgoj i obrazovanje ostvaruju svi učitelji, pedagozi, psiholozi, defektolozi, socijalni radnici, rukovodstvo škole i svi zaposlenici škole u suradnji s roditeljima.

S roditeljima je osobito važno surađivati kako bi se što lakše i učinkovitije provodili nastavni sadržaji koji će učenika naučiti odgovornom ponašanju prema sebi i svome tijelu.

U Nastavnom planu i programu (2006) navedeni su ishodi provedbe zdravstvenoga odgoja i obrazovanja:

- razumijevanje zdravlja,
- shvaćanje vrijednosti zdravlja,
- sposobnost preuzimanja odgovornosti za sebe i druge.

Učenici učenjem o zdravlju i odgovornom ponašanju stječu poželje životne navike koje mogu kasnije koristiti u životu, ali i prenositi na svoje bližnje. Također, razvijaju navike zdravog življenja i na taj način manje štete sebi i drugima oko sebe.

Različite akcije, predavanja, posjeti, susreti, projekti i drugi oblici organiziranoga promicanja zdravlja u djetetovoj okolinu pomažu mu pri boljem razumijevanju važnosti brige o zdravlju.

Pozitivan primjer koji daju učitelji, stručni suradnici, ravnatelji i drugi zaposlenici škole te roditelji, zdravstveni djelatnici i društveno okruženje, važan je za razvoj složenih kognitivnih i socijalnih vještina za izgradnju vrijednosti zdravoga ponašanja.

Učitelji, nastavnici i drugi djelatnici škole trebali bi se konstantno stručno osposobljavati i usavršavati za provođenje zdravstvenog odgoja i obrazovanja na kvalitetnoj razini.

Odgoj i obrazovanje za sigurnost učenicima pomaže shvatiti i prepoznati rizike i moguće opasnosti u:

- prometu,
- pri upravljanju novcem,
- pri rukovanju različitim alatima, opremom i tvarima, kako u svakodnevnomu radu, tako u odnosima s drugim ljudima i slično.

U Nacionalnom okvirnom kurikulumu (2011) navodi se da se učenike osposobljava za donošenje odgovornih odluka i poduzimanje primjerenih sigurnosnih mjera u raznolikim situacijama.

Prema Nastavnom planu i programu (2006) prometna kultura je dio opće kulture koji se odnosi na sudionike u prometu. Odgoj i obrazovanje za sudjelovanje u prometu sastavni su dio plana i programa osnovne škole, a značaj prometnog odgojno-obrazovnog rada jest u sprječavanju i smanjenju broja nesreća u kojima stradavaju djeca.

Odgoj i obrazovanje za sigurnost u prometu počinje već u roditeljskom domu, a polaskom u prvi razred učenici trebaju pokazati djelomičnu samostalnost u cestovnom prometu i prelasku željezničke pruge ako put do škole vodi preko nje.

Za samostalno kretanje prometnicama, učenici se odgajaju u školi. U prvom razredu se od učenika ne očekuje snalaženje u složenim prometnim situacijama zbog nedovoljno razvijenih osjetila i skromnoga prometnog znanja i iskustva.

Djeca u dobi od sedam godina do jedanaest godina posjeduju osnovnu sposobnost snalaženja, ali zbog niskoga rasta imaju suženo vidno polje i orijentacija im je znatno otežana. Nemaju dovoljno izgrađenu osjetljivost za opasne prometne situacije pa im pažnja često skreće na druge sadržaje.

Nastavnim planom i programom (2006) predviđeni su sadržaji prometne kulture i prometnog odgoja u sastavu predmeta priroda i društvo u razrednoj nastavi.

Rad s prometnim jedinicama i prometnim sekcijama klubova mladih tehničara pruža velike mogućnosti za djelovanje u području prometne. Učenicima, također, koriste susreti s predstavnicima policije i Hrvatskih željeznica.

Korisna su natjecanja koja organizira HAK radi boljeg upoznavanja sigurnosti u prometu. Roditelji imaju veliku ulogu u razvoju prometne kulture kod djeteta jer su oni prvi koji dijete mogu upozoriti i upoznati s raznim opasnostima koje vrebaju u prometu (prijelazak preko pješačkog prijelaza, pretrčavanja na neoznačenom dijelu kolnika i sl).

Prometni odgoj i obrazovanje ne smije se ograničiti na davanje znanja o prometnim pravilima već treba uključivati uvježbavanje ponašanja na ulici i prometnoj stvarnosti kao i simuliranoj prometnoj situaciji.

Odgovom i obrazovanjem za zaštitu okoliša i održivi razvoj učenici uspostavljaju odnose između prirodnih, društvenih, gospodarskih i kulturnih dimenzija okoliša. Učenici izgrađuju pozitivan sustav vrijednosti prema očuvanja kvalitete okoliša te racionalnom korištenju prirodnih izvora.

Osobito usvajaju vrijednosti kao što su:

- obzirnost,
- umjerenost,
- štedljivost,
- solidarnost i
- poštovanje samih sebe i drugih ljudi, prirode, okoliša te njihovih izvora i zaliha za sadašnje i buduće naraštaje, biološke i kulturne raznolikosti te planeta Zemlje u cijelosti.

Zaštita okoliša i održivi razvoj je u središtu zanimanja međunarodne zajednice i predmetom je brojnih deklaracija, konvencija i međudržavnih sporazuma. Prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006) za ostvarivanje održivoga razvoja potrebno je:

- očuvanje kvalitete okoliša,
- razumno korištenje prirodnih resursa,
- temeljita promjena stoljećima razvijane kolektivne svijesti o neiscrpnom kapacitetu okoliša,
- novi naraštaji moraju izgraditi drukčiji odnos spram okoliša te razviti sposobnosti i vještine koje će im pomoći u suočavanju s naslijeđenim i novonastalim problemima.

Odgov i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj obuhvaća sve što nas okružuje i podrazumijeva:

- prirodne,

- socijalne,
- kulturno-tradicijske i
- gospodarske aspekte okoliša.

Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj temelji se na:

- izgrađivanju pozitivnoga sustava vrijednosti pojedinca što se odnosi na poštovanje života, suosjećanje i uvažavanje potreba drugih,
- zadovoljavanju vlastitih potreba,
- mogućnosti zadovoljavanja potreba budućih generacija i drugih živih bića,
- na izgrađivanju svijesti o vlastitim vrijednostima, mogućnostima i snagama te
- uspostavljanju kvalitetnih odnosa s drugim ljudima, prirodom i samim sobom.

Ostvarivanje navedenih kompetencija znači aktiviranje učenika u sudjelovanju u raznim aktivnostima, raspravama, odgovorno ponašanje prema okolini u kojoj živi te briga za okoliš.

U Nastavnom planu i programu (2006) stoji da je zadaća škole osmišljavati i unositi sadržaje za ostvarivanje odgoja i obrazovanja za okoliš i održivi razvoj. Osim u postojećim nastavnim predmetima, može se ostvarivati u izvannastavnim aktivnostima te drugim organizacijskim oblicima rada:

- integriranom izvanškolskom nastavom,
- danima integrirane nastave u školi,
- ostvarivanjem školskih projekata za okoliš, posebno u suradnji s lokalnom zajednicom, stručnim institucijama, udrugama i gospodarskim tvrtkama,
- organiziranjem tribina,
- sudjelovanjem u različitim regionalnim, nacionalnim i međunarodnim projektima.

Projekti i programi s temom zaštite okoliša i održivoga razvoja omogućuju umrežavanje škola te osiguravaju međusobnu potporu i razmjenu iskustava.

Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj predstavlja proces cjeloživotnog učenja koji kreće od obiteljskog doma pa se nastavlja u školskim institucijama te na kraju samostalnom inicijativom i zalaganjem.

1.4. Ciljevi međupredmetne teme

Ciljevi međupredmetne teme *Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša* prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu (2011) su:

- usvojiti zdrav način života i razumjeti kako prehrana, tjelesna aktivnost i odluke o vlastitom ponašanju i odnosima s drugim ljudima utječu na tjelesno, mentalno, emocionalno i socijalno zdravlje,
- donositi osviještene i odgovorne odluke i razumjeti posljedice svojega izbora,
- razviti samopoštovanje i samopouzdanje te razviti i održati pozitivne, poštovanjem ispunjene odnose s različitim ljudima u raznolikim situacijama, uključujući posao, dom i širu zajednicu,
- steći znanje i razumijevanje sigurnosnih i zaštitnih mjera i radnja u različitim situacijama te razviti vještine sigurnoga ponašanja i postupanja,
- biti osposobljeni za prepoznavanje, procjenu i upravljanje rizicima i opasnostima u različitim situacijama,
- pravovremeno, pribrano i osviješteno postupati u različitim kriznim situacijama, pružajući pomoć sebi i drugima te znajući kome se i kako obratiti za stručnu pomoć,
- razviti odgovoran odnos prema očuvanju kvalitete okoliša i njegovih izvora i zaliha, zasnovan na razumijevanju utjecaja različitih čimbenika na promjene u okolišu ili njegovo uništavanje.

2. CILJ RADA

Cilj ovog rada je:

1. utvrditi zastupljenost međupredmetne teme "Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša" u primarnom obrazovanju
2. analizom dokazati i usporediti zastupljenost tematika iz međupredmetne teme "Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša"
3. usporediti sadržaje međupredmetne teme "Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša" u udžbenicima od 1. do 4. razreda u nastavi prirode i društva.

3. MATERIJALI I METODE

U ovom radu analizirale su se međupredmetne teme iz Nacionalnog okvirnog kurikulumu (2011) i integrativni sadržaji iz Nastavnog plana i programa za osnovnu školu (2006):

I) NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA OSNOVNU ŠKOLU

Integrativni odgojno obrazovni sadržaji:

- a) Zdravstveni odgoj i obrazovanje
- b) Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj
- c) Prometna kultura
- d) Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo

II) NACIONALNI OKVIRNI KURIKULUM

Međupredmetne teme:

- a) Osobni i socijalni razvoj
- b) Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša
- c) Učiti kako učiti
- d) Poduzetništvo
- e) Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije
- f) Građanski odgoj i obrazovanje.

Uspoređivana je prisutnost gore navedenih tema u devet udžbenika od prvog do četvrtog razreda za nastavni predmet priroda i društvo. Analizirani su udžbenici:

1. De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T. (2013) *Naš svijet 1: udžbenik iz prirode i društva za prvi razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Ćorić, S., Bakarić Palička, S. (2013) *Eureka! 2: udžbenik iz prirode i društva za drugi razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
3. De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T. (2013) *Naš svijet 2: udžbenik iz prirode i društva za drugi razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga
4. De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T., Nejašmić, I. (2013) *Naš svijet 3: udžbenik za treći razred osnovne škole iz prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.

5. Vladušić, B., Bastalić, J. (2007) *Korak u svijet 4: udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*. Zagreb: Profil.
6. Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2013) *Eureka! 3: udžbenik iz prirode i društva za treći razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2013) *Eureka! 4: udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
8. Kisovar Ivanda, T., Letina, A., Nejašmić, I., De Zan, I., Vranješ Šoljan, B. (2013) *Naš svijet 4: udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Horvat Kolak, J., Lučić, J., Matošević, D., Rašpolić Mikšič, S., Ujčić Čučak, K. (2013) *Priroda i društvo 4: udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*. Zagreb: Profil.

Iz navedenih udžbenika detaljno je analizirana tema "Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša".

Rezultati su tablično izvedeni i prikazani za sve nastavne jedinice koje su međupredmetne teme i/ili integrativni sadržaji.

Za analizu i grafičke prikaze upotrebljavani su programi Microsoft Excel 2013. i Microsoft Word 2013. Zastupljenost tematika izračunata je kao postotak (%) pomoću programa Microsoft Excel 2013.

4. REZULTATI

Rezultati analize udžbenika i nastavnih jedinica iz nastavnog predmeta priroda i društvo ukazuju na veliku zastupljenost međupredmetnih tema u nastavi prirode i društva.

Neke od analiziranih tema su integrativni sadržaji propisani nastavnim planom i programom, ali nisu ujedno i međupredmetne teme jer se njihovi obrazovni ishodi ne mogu uvrstiti u ciljeve međupredmetne teme *Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša*.

Rezultati dobiveni analizom međupredmetnih tema i integrativno odgojno-obrazovnih sadržaja za prvi razred prikazani su u Tablicama 1. do 4. a upućuju na veliku pojavnost međupredmetne teme *Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša* od 1. do 4. razreda osnovne škole.

Tablica 1. *Analiza međupredmetnih tema u udžbeniku za 1. razred osnovne škole*

UDŽBENIK	MEĐUPREDMETNA TEMA	INTEGRATIVN I ODGOJNO-OBRAZOVNI SADRŽAJI	NAZIV TEME
De Zan, I., Letina, A., Kisovar- Ivanda, T. (2013) Naš svijet 1. Zagreb: Školska knjiga	Osobni i socijalni razvoj	Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	Dogovaramo se o pravilima ponašanja
	Građanski odgoj i obrazovanje		Kućni red škole
	Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša	Prometna kultura	Promet
	Poduzetništvo		Ponašanje u prometu
			Put od kuće do škole
		Ljudi i proljeće	
		Osobna čistoća	

De Zan, I., Letina, A., Kisovar- Ivanda, T. (2013) Naš svijet 1. Zagreb: Školska knjiga	Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša	Zdravstveni odgoj i obrazovanje	Čuvamo svoje zdravlje
		Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj	Čuvamo čistoću okoliša
		Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	Radujemo se blagdanima
		Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	Dan neovisnosti
			Dani kruha
			Božić
	Uskrs		

Tablica 2. Analiza međupredmetnih tema po udžbenicima različitih izdavača u 2. razredu osnovne škole

UDŽBENIK	MEĐUPREDMETNA TEMA	INTEGRATIVN I ODGOJNO- OBRAZOVNI SADRŽAJI	NAZIV TEME		
Ćorić, S., Bakarić Palička, S. (2013) Eureka! 2, Zagreb: Školska knjiga	Građanski odgoj i obrazovanje	Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	Učenička prava i dužnosti		
			Kulturne ustanove		
	Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša	Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj	Zdravstveni odgoj i obrazovanje	Zaštita i čuvanje okoliša	
				Prometna kultura	Prometni znakovi
				Zdravlje	
				Prehrana	
Zdravstvene ustanove					
Živjeti zdravo- tjelovježba					
De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T. (2013) Naš svijet 2. Zagreb: Školska knjiga	Osobni i socijalni razvoj, Građanski odgoj i obrazovanje	Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj	Razredna pravila		
	Građanski odgoj i obrazovanje	Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj	Naša prava i dužnosti		

De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T. (2013) Naš svijet 2. Zagreb: Školska knjiga	Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša	Zdravstveni odgoj i obrazovanje	Zdravlje je najveće bogatstvo
			Rođenje djeteta
			Prehrana i zdravlje
			Zdravstvene ustanove
		Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	Kulturne ustanove u zavičajju
	Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša	Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj	Zaštita i čuvanje okoliša
		Prometna kultura	Prometni znakovi
		Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	Dan neovisnosti
			Dani kruha
		Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	Božić i Nova godina
	Uskrs		

Tablica 3. Analiza međupredmetnih tema po udžbenicima različitih izdavača u 3. razredu osnovne škole

UDŽBENIK	MEĐUPREDMETNA TEMA	INTEGRATIVNI ODGOJNO- OBRAZOVNI SADRŽAJI	NAZIV TEME
De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T., Nejašmić, I. (2013) Naš svijet 3. Zagreb: Školska knjiga	Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša i zaštita okoliša	Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj	Zaštita i čuvanje voda
		Kako možeš pridonijeti zaštiti okoliša	
		Prometna kultura	Prometna sredstva i vrste prometa
		Zdravstveni odgoj i obrazovanje	Zarazne bolesti Briga za osobno zdravlje
Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2013) Eureka! 3, Zagreb: Školska knjiga	Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša	Zdravstveni odgoj i obrazovanje	Živjeti zdravo – pravilne životne navike
		Živjeti zdravo – tjelovježba	
			Gospodarstvo i kvaliteta okoliša
		Prometna kultura	Vrste prometa i prometnih sredstava
		Zdravstveni odgoj i obrazovanje	Zarazne bolesti Briga za zdravlje

Tablica 4. Analiza međupredmetnih tema po udžbenicima različitih izdavača u 4. razredu osnovne škole

UDŽBENIK	MEĐUPREDMETNA TEMA	INTEGRATIVNI ODGOJNO- OBRAZOVNI SADRŽAJI	NAZIV TEME
Vladušić, B., Bastalić, J. (2007) Korak u svijet 4, Zagreb: Profil	Građanski odgoj i obrazovanje	Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	Stanovništvo RH
			Susjedi RH
			Simboli domovine
			Hrvati i nova domovina
			Hrvatska u europskom okruženju
			Samostalna RH
			Moja prava
	Osobni i socijalni razvoj		Ja sam čovjek
	Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša	Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj	Nacionalni parkovi
			Zaštićena priroda

	Građanski odgoj i obrazovanje	Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	Kulturno-povijesne znamenitosti
Bakarić Palička,S., Ćorić, S. (2013) Eureka! 4, Zagreb: Školska knjiga	Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša	Zdravstveni odgoj i obrazovanje	Pravilne životne navike
		Zdravstveni odgoj i obrazovanje	Tjelovježba
		Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj	Važnost Jadranskog mora za RH
			Prirodne posebnosti RH
		Zdravstveni odgoj i obrazovanje	Pubertet
			Štetnost ovisnosti
	Građanski odgoj i obrazovanje	Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	Republika Hrvatska
			Kulturno-povijesne

		demokratsko građanstvo	znamenitosti Hrvatske
			Simboli domovine
			Stanovništvo Hrvatske
			Republika Hrvatska i susjedne zemlje
Kisovar Ivanda, T., Letina, A., Nejašmić, I., De Zan, I., Vranješ Šoljan, B. (2013) Naš svijet 4, Zagreb: Školska knjiga	Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša	Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj	Važnost Jadranskog mora za RH
			Prirodne posebnosti RH
		Zdravstveni odgoj i obrazovanje	Put do zrelosti – promijene u pubertetu
			Štetnost ovisnosti
	Građanski odgoj i obrazovanje	Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	Samostalna Republika Hrvatska
			Hrvatska u Europskoj uniji

			Kulturno-povijesni spomenici RH
			Simboli domovine
			Stanovništvo RH
			Republika Hrvatska i susjedne zemlje
Horvat Kolak, J., Lučić, J., Matošević, D., Rašpolić Mikšič, S., Ujčić Čučak, K. (2013) Priroda i društvo 4, Zagreb: Profil	Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša	Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj	Prirodne posebnosti RH
			Živjeti s prirodom
			Zaštićena priroda
		Zdravstveni odgoj i obrazovanje	Moje se tijelo mijenja
Horvat Kolak, J., Lučić, J., Matošević, D., Rašpolić Mikšič, S., Ujčić Čučak, K. (2013) Priroda i društvo 4, Zagreb: Profil	Građanski odgoj i obrazovanje	Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo	Hrvatska u europskom okruženju
			Samostalna Republika Hrvatska
			Kulturno-povijesne znamenitosti RH

			Simboli domovine
			Stanovništvo RH
			Republika Hrvatska i susjedne zemlje

Grafikon 1. prikazuje postotak pojavljivanja pojedine međupredmetne teme u razrednoj nastavi u predmetu priroda i društvo. Analizom 9 udžbenika od prvog do četvrtog razreda ustanovljeno je da je najveća učestalost pojavljivanja međupredmetne teme *Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša*.

Od ukupno 79 međupredmetnih tema iz devet udžbenika, čak 56,96% analiziranih međupredmetnih tema su vezane uz zdravlje, sigurnost u prometu i zaštitu i očuvanje okoliša. 37,97% tema su iz *građanskog odgoja i obrazovanja*, 3,8% su teme *osobnog i socijalnog razvoja*, a 1,27% su teme iz *poduzetništva*. U nastavi prirode i društva nema međupredmetnih tema *učiti kako učiti i uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije*.

Međupredmetne teme

- Poduzetništvo 1,27%
- Učiti kako učiti 0%
- Uporaba infomacijske i komunikacijske tehnologije 0%
- Osobni i socijalni razvoj 3,80%
- Građanski odgoj i obrazovanje 37,97%
- Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša 56,96%

Grafikon 1. Postotak pojavljivanja pojedine međupredmetne teme u nastavi prirode i društva temeljem analize 9 udžbenika od 1. do 4. razreda osnovne škole

4.1. Analiza teme "Zdravlje"

U Tablici 5. nalazi se prikaz međupredmetnih tema vezanih uz zdravlje i zdravo življenje.

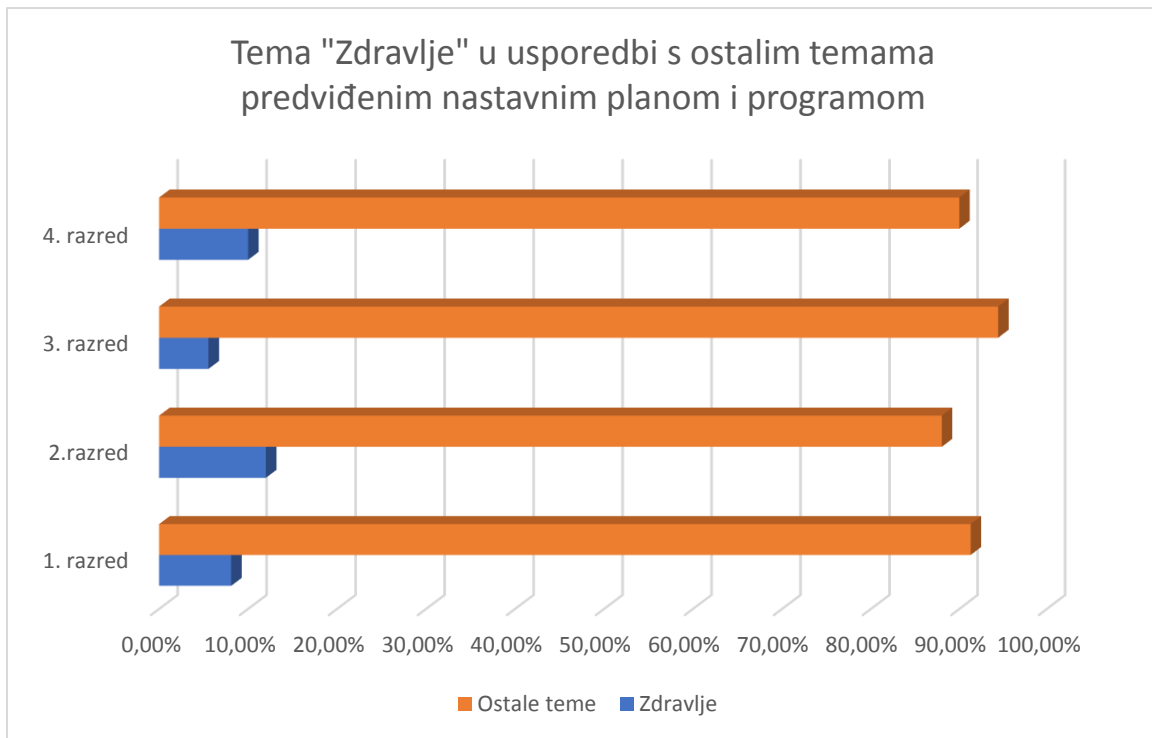
Tablica 5. Prikaz nastavnih jedinica vezanih uz međupredmetnu temu Zdravlje

UDŽBENIK	RAZRED	NAZIV TEME
De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T. (2013) Naš svijet 1. Zagreb: Školska knjiga	1.	Osobna čistoća
		Čuvamo svoje zdravlje
Ćorić, S., Bakarić Palička, S. (2013) Eureka! 2, Zagreb: Školska knjiga	2.	Zdravlje
		Prehrana
		Zdravstvene ustanove
		Živjeti zdravo-tjelovježba
De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T. (2013) Naš svijet 2. Zagreb: Školska knjiga		Zdravlje je najveće bogatstvo
		Rođenje djeteta
		Prehrana i zdravlje
		Zdravstvene ustanove
De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T., Nejašmić, I. (2013) Naš svijet 3. Zagreb: Školska knjiga	3.	Zarazne bolesti
		Briga za osobno zdravlje
		Živjeti zdravo – pravilne životne navike
		Živjeti zdravo – tjelovježba
		Zarazne bolesti
		Briga za zdravlje
Bakarić Palička,S., Ćorić, S. (2013) Eureka! 3, Zagreb: Školska knjiga		
Bakarić Palička,S., Ćorić, S. (2013) Eureka! 4, Zagreb: Školska knjiga	4.	Pravilne životne navike
		Tjelovježba
		Štetnost ovisnosti

Kisovar Ivanda, T., Letina, A., Nejašmić, I., De Zan, I., Vranješ Šoljan, B. (2013) Naš svijet 4, Zagreb: Školska knjiga	Put do zrelosti – promijene u pubertetu
	Štetnost ovisnosti
Horvat Kolak, J., Lučić, J., Matošević, D., Rašpolić Mikšič, S., Ujčić Čučak, K. (2013) Priroda i društvo 4, Zagreb: Profil	Moje se tijelo mijenja

Grafikon 2. prikazuje zastupljenost i broj tema vezanih uz zdravlje u nastavi prirode i društva u pojedinom razredu s obzirom na propisani nastavni plan i program. Od ukupno 23 teme u prvom razredu osnovne škole iz predmeta priroda i društvo, dvije su teme vezane uz zdravlje i zdravo življenje. To je u postotku 8,7%.

U drugom razredu osnovne škole, nastavnim planom i programom, predviđeno je ukupno 25 tema od čega su samo tri vezane uz zdravlje. U postotku to iznosi 12%. U trećem razredu predviđeno je 18 tema od čega je samo jedna vezana uz zdravlje što iznosi 5,55% od ukupnog broja tema. U četvrtom razredu ukupno je 20 tema od čega na teme vezane uz zdravlje odlazi svega 10% ili 2 teme.

Grafikon 2. *Izračun broja zastupljenosti tema zdravlja u odnosu na sve nastavne cjeline pojedinih razreda*

4.2. Analiza teme "Odgoj i obrazovanje za sigurnost učenika"

U Tablici 6. nalazi se prikaz nastavnih tema vezanih uz sigurnost učenika te prometnu kulturu.

Tablica 6. Prikaz nastavnih jedinica po udžbenicima na temu sigurnosti i prometne kulture

UDŽBENIK	RAZRED	NAZIV TEME
De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T. (2013) Naš svijet 1. Zagreb: Školska knjiga	1.	Promet
		Ponašanje u prometu
		Put od kuće do škole
Ćorić, S., Bakarić Palička, S. (2013) Eureka! 2, Zagreb: Školska knjiga	2.	Prometni znakovi
De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T. (2013) Naš svijet 2. Zagreb: Školska knjiga		Prometni znakovi
De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T., Nejašmić, I. (2013) Naš svijet 3. Zagreb: Školska knjiga	3.	Prometna sredstva i vrste prometa
Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2013) Eureka! 3, Zagreb: Školska knjiga		Vrste prometa i prometnih sredstava

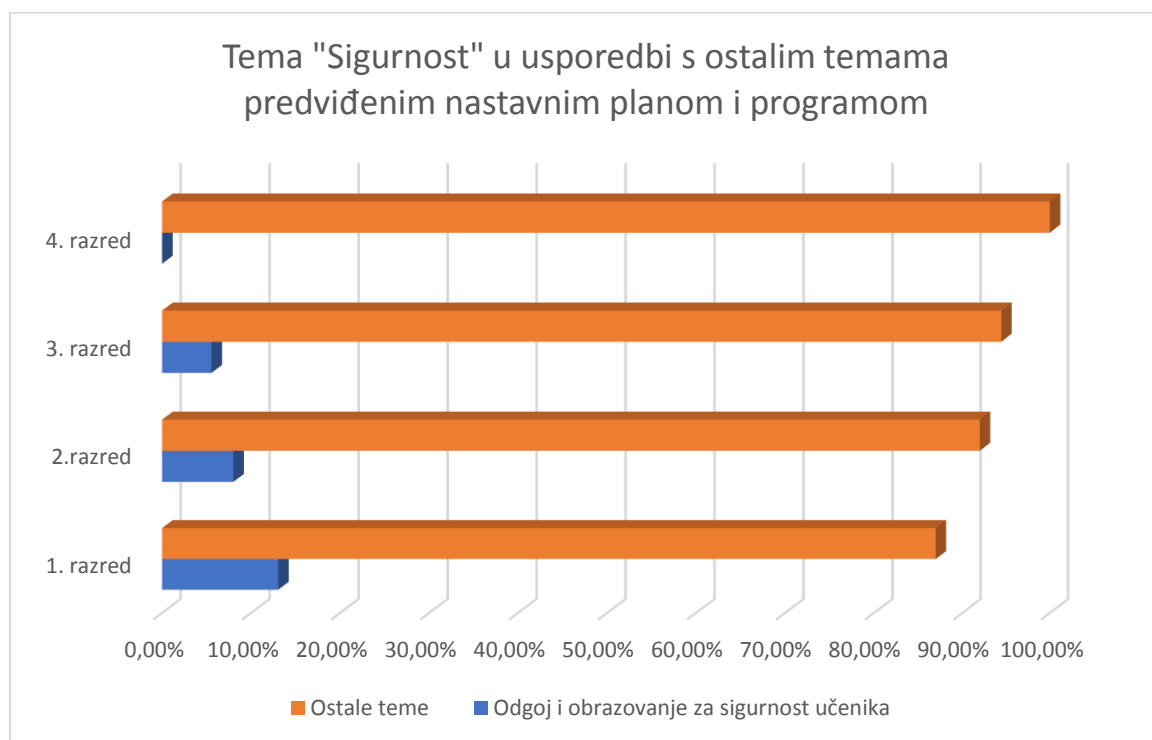
Slijedi grafički prikaz zastupljenosti tema vezanih uz odgoj i obrazovanje za sigurnost učenika. U razrednoj nastavi to se većinom odnosi na sigurnost u prometu, odnosno prometnu kulturu (Grafikon 3).

U prvom razredu u nastavi prirode i društva predviđene su ukupno 23 teme od čega su 3 teme vezane uz sigurnost u prometu, a u postotku bi to bilo 13,04%.

U drugom razredu predviđeno je 25 tema od čega su ukupno 2 teme vezane uz prometnu kulturu, a u postotku je to 8%.

U trećem razredu predviđeno je 18 tema od čega je jedna vezana uz promet i sigurnost u prometu. To je 5,55% od ukupnog broja tema.

U četvrtom razredu je predviđeno 20 nastavnih tema od čega niti jedna nije vezana uz promet i sigurnost učenika.

Grafikon 3. Izračun broja zastupljenosti tema sigurnosti u odnosu na sve nastavne cjeline pojedinih razreda

4.3. Analiza teme "Zaštita okoliša"

U tablici 7. nalazi se prikaz međupredmetnih tema vezanih uz zaštitu okoliša i održivi razvoj.

Tablica 7. Prikaz nastavnih jedinica prema analiziranim udžbenicima na temu zaštite okoliša

UDŽBENIK	RAZRED	NAZIV TEME
De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T. (2013) Naš svijet 1. Zagreb: Školska knjiga	1.	Čuvamo čistoću okoliša
Bakarić Palička, S. (2013) Eureka! 2, Zagreb: Školska knjiga	2.	Zaštita i čuvanje okoliša
De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T. (2013) Naš svijet 2. Zagreb: Školska knjiga		Zaštita i čuvanje okoliša
De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T., Nejašmić, I. (2013) Naš svijet 3. Zagreb: Školska knjiga	3.	Zaštita i čuvanje voda
Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2013) Eureka! 3, Zagreb: Školska knjiga		Kako možeš pridonijeti zaštiti okoliša
		Gospodarstvo i kvaliteta okoliša
Vladušić, B., Bastalić, J. (2007) Korak u svijet 4, Zagreb: Profil	4.	Nacionalni parkovi
		Zaštićena priroda
Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2013) Eureka! 4, Zagreb: Školska knjiga		Važnost Jadranskog mora za RH
		Prirodne posebnosti RH
Horvat Kolak, J., Lučić, J., Matošević, D., Rašpolić Mikšič, S., Ujčić Čučak, K. (2013) Priroda i društvo 4, Zagreb: Profil		Prirodne posebnosti RH
		Živjeti s prirodom
		Zaštićena priroda

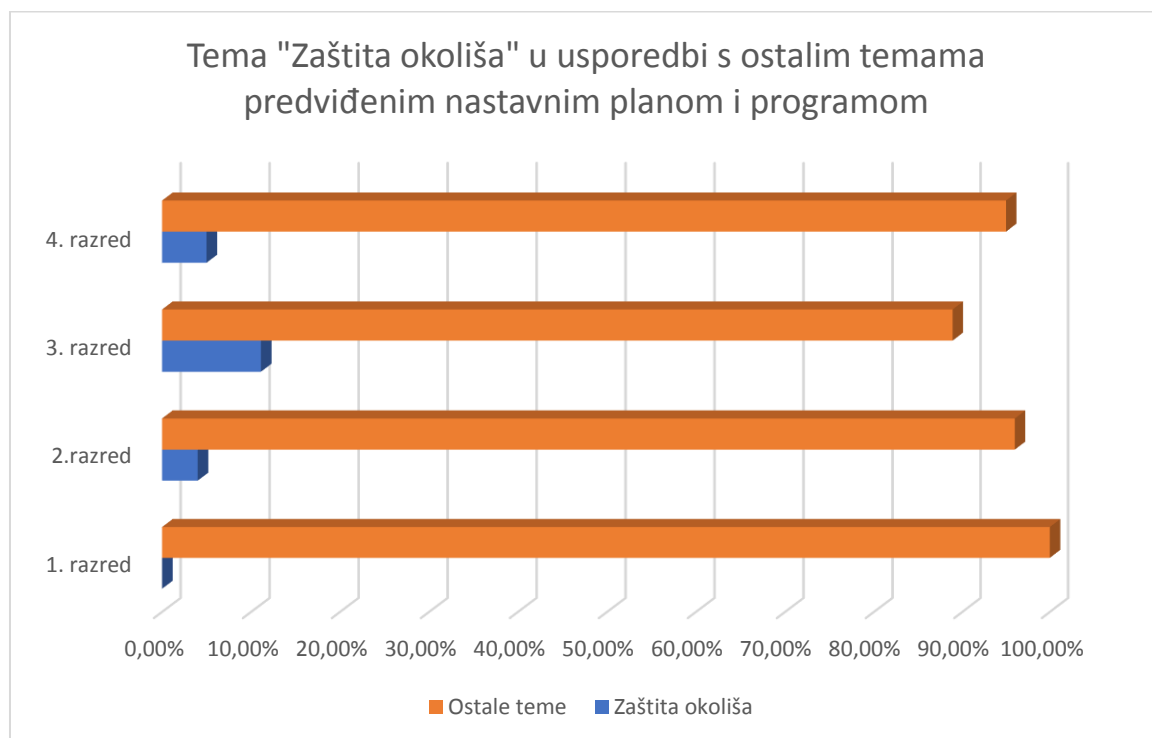
Slijedi grafički prikaz zastupljenosti tema vezanih uz zaštitu okoliša u odnosu na druge teme u pojedinim razredima u nastavi prirode i društva.

U prvom razredu u nastavi prirode i društva predviđene su ukupno 23 teme od čega niti jedna tema vezana uz zaštitu okoliša.

U drugom razredu predviđeno je 25 tema od čega je jedna tema vezana uz zaštitu okoliša, a u postotku je to 4%.

U trećem razredu predviđeno je 18 tema od čega su 2 vezane uz zaštitu okoliša. To je 11,11% od ukupnog broja tema.

U četvrtom razredu je predviđeno 20 nastavnih tema od čega 1 nastavna tema vezana uz zaštitu okoliša, a to je 5%.

Grafikon 4. Izračun broja zastupljenosti tema zaštite okoliša u odnosu na sve nastavne cjeline pojedinih razreda

5. RASPRAVA

Bešker (2005) u svojoj knjizi *Politika okoliša* navodi da je Hrvatska zbog svog položaja i odnosa s gospodarskim prostorom EU uredno slijedila europske trendove u razvoju politike okoliša i općenito u upravljanju okolišem. Zbog toga se i institucionalno razvijala u skladu s europskim zemljama.

Nadalje, Bešker (2005) navodi da je Hrvatska među prvim zemljama u Europi koja je donijela „Rezoluciju o zaštiti čovjekove okoline u Hrvatskoj“. Istovremeno su osnovane i nevladine organizacije za zaštitu okoliša.

Od donošenja Rezolucije počelo je pobuđivanje i razvoj individualne i društvene svijesti o okolišu.

Brojni su mislioci još od predindustrijskog doba govorili o značaju sukladnog života s prirodom.

Prema Zakonu o zaštiti okoliša RH, okoliš je prirodno okruženje: zrak, tlo, voda i more, klima, biljni i životinjski svijet u ukupnosti uzajamnog djelovanja i kulturna baština kao dio okruženja kojeg je stvorio čovjek.

Danas okoliš i njegove probleme treba gledati interdisciplinarno, a u funkciju treba staviti ukupno stečeno znanje o prirodi, čovjeku i društvu.

Odgoj za okoliš, prema Uzelac i Starčević (1999), sustavno počinje polaskom djeteta u školu, ali susret djeteta s prirodom započinje već u obitelji i vrtiću. Dijete predškolske dobi trebalo bi biti uključeno u razne ekološke aktivnosti usmjerene na opće doživljavanje prirode i pokretanje emocionalne osjetljivosti.

Iskustvo o okolišu može se promatrati kao dio općeg razvojnog procesa djeteta gdje ono uči razlikovati sebe i druge. Igra ima vodeću ulogu kao posrednik u odgoju i obrazovanju djece mlađe dobi za okoliš.

Prilikom uspostavljanja komunikacije dijete-okoliš, pojavljuje se odgajatelj, a zatim učitelj u ostvarivanju te komunikacije. Uzela i Starčević (1999) tvrde da uključivanje

igara u osnovnu školu znači stvaranje osnove za razumijevanje okoliša i buđenje interesa za ekološke aktivnosti djece. U tome odgojno-obrazovne ustanove imaju vodeću ulogu.

Odgoj i obrazovanje je put za razvoj ekološke osjetljivosti djece. Djecu treba poticati na aktivnost, suradnju i samostalnost u iznošenju vlastitih ekoloških uvjerenja te na razvijanje ekološke kritičnosti.

Međutim, analizom navedenih udžbenika i tema propisanih nastavnim planom i programom utvrđeno je da dijete na prijelazu iz vrtića u školu gubi sadržaje vezane uz zaštitu okoliša jer je nastavnim planom i programom propisana samo jedna tema u nastavi prirode i društva za prvi razred osnovne škole (Čistoća okoliša).

Ipak, Uzelac i Starčević (1999) navode da se autori u ovom području zalažu za ekološki odgoj i obrazovanje kao aktivni proces. Važno je istaknuti značenje poticaja kao pedagoške kategorije. U kvalitetnom se poticaju razvija interes za ekološke aktivnosti. Kod djece je važno poticati razvoj individualnih interesa te se zbog toga javljaju nove dimenzije učenja o okolišu:

- Razvijanje osjećaja i svijesti o okolišu,
- Povećanje znanja o ekološkim problemima,
- Njegovanje pozitivnih stavova prema okolišu,
- Razvijanje ekoloških vještina,
- Stvaranje prilika za aktivno sudjelovanje i rješavanje problema okoliša (Uzelac prema Lane i Rossow, 1993).

Prema Uzelac i Starčević (1999) *Nastavni plan i program* ima polaznu osnovu u razvoju osjetljivosti učenika za okoliš.

Specifičnost nastave prirode i društva uključuje eksplicitne i brojne zadatke u vezi odgoja i obrazovanja za okoliš. Osnovni su sadržaji odgoja i obrazovanja za okoliš:

- kulturna i povijesna baština,
- energija,
- zdravlje,
- osjetljivost za ljepote prirode,

- zakonitosti i uloga znanosti u zaštiti prirode,
- humani odnosi prema prirodi i čovjeku,
- pojave uništavanja, zagađivanja, zaštite, unapređivanja i razvoja okoliša.

Iako je nastavi plan i program za osnovnu školu relativno siromašan sadržajima očuvanja okoliša, učitelj je taj koji može utjecati na razvoj ekološke svijesti kod učenika. Uz odgovarajuću literaturu moguće je približiti učenicima važnost očuvanja okoliša za sve buduće generacije.

Glenn Murphy (2011) je u svojoj knjizi Mali koraci, kroz razne primjere, opisao na jednostavan i slikovit način kako sve dijete može pridonijeti zaštiti okoliša. Knjiga je podijeljena u devet poglavlja:

- Pametno s energijom,
- Mudro s vodom,
- Ekološki uzgoj,
- Putovanja,
- Otpad ili blago,
- Kupovina ili razmjena,
- Spasimo drveće,
- Sačuvajmo divljinu, i
- Manje ugljičnog dioksida.

Kroz navedena poglavlja nudi djetetu upoznavanje s raznoraznim načinima uštede energije, pregled potrošnje energije nekada i danas, primjere za uzgoj biljaka i životinja, uočavanje razlike između poželjnog i nepoželjnog ponašanja, recikliranje, izrade kompostišta i sl.

Knjiga može poslužiti učiteljima kao inspiracija za rad s djecom jer ima niz korisnih primjera iz svakodnevnog života kojima bi približili održivi razvoj djetetu. Također, prilagođena je uzrastu razredne nastave jer je prepuna ilustracija i jednostavnog, razumljivog teksta.

Matija Čale Mratović, specijalist školske medicine, (2014), napisala je članak na stranici Zavoda za javno zdravstvo na temu pretilosti djece mlađe školske dobi.

Zabrinjavajuće je koliko je pretile djece danas naspram prošlih generacija. Posljedica je to sve dostupnije brze hrane, ali i zaposlenosti oba roditelja zbog čega su prisiljeni djetetu omogućiti pristup brzjoj hrani, slatkišima te na taj način stvarati nezdrave navike hranjenja.

Brojke govore da kod upisa u prvi razred osnovne škole čak 10 % djece ima prekomjernu tjelesnu težinu, a posebno je zabrinjavajući stav roditelja prema tom problemu koji ga redovito negiraju i umanjuju njegov značaj. Od ukupno 23 teme u prvom razredu osnovne škole iz predmeta priroda i društvo, dvije su teme vezane uz zdravlje i zdravo življenje. To nije dovoljno jer su djeca u razdoblju od prvog do četvrtog razreda podložni pretilosti i promjenama u tjelesnoj težini.

Upravo je usvajanje zdravih životnih navika u djetinjstvu najbolji način prevencije bolesti i pretilosti u životu. Djeca koja imaju uravnoteženu pravilnu prehranu te se bave tjelesnom aktivnošću izrastaju u zdrave ljude (najčešće).

Tjelesna aktivnost jedna je od osnovnih ljudskih potreba. Potrebu za kretanjem, razgibavanjem, za održavanjem kondicije važno je razvijati od malih nogu pa do kasne starosti.

Suvremeni način života, ne samo odraslih, nego i djece, učinio je da se ljudi manje kreću. Djeca sve više koriste velike količine slatkih (gaziranih) pića i druge nezdrave hrane. Također, sve više provode vrijeme u zatvorenim prostorima gdje sjede za računalom ili ispred televizora. Gledanje televizije povezano je s većim unosom grickalica i slatkiša u organizam što povećava šanse za pretilošću u mlađoj dobi.

Tjelesna aktivnost ne djeluje samo na smanjenje pretilosti. Direktno ili indirektno, jedan je od najvažnijih pokretača pravilnog razvoja djeteta.

Na internetskoj stranici Zavoda za javno zdravstvo objavljeni su povoljni učinci tjelesne aktivnosti na:

a) KRVOŽILNI I MIŠIĆNOSKELETNI SUSTAV

1. Pozitivan utjecaj na maksimalan primitak kisika

2. Povećanje aerobne izdržljivosti
3. Povećanje koštane mase
4. Povećanje čvrstoće
5. Povećanje izdržljivosti
6. Povećanje mišićne mase

b) MOTORIČKE SPOSOBNOSTI

1. Snagu
2. Koordinaciju
3. Ravnotežu
4. Brzinu i agilnost

c) METABOLIČKI

1. Pozitivan utjecaj na vrijednost krvnog tlaka
2. Pozitivan utjecaj na inzulinsku osjetljivost
3. Pozitivan utjecaj na metabolizam mišića
4. Utjecaj na smanjenje pojave karcinoma debelog crijeva
5. Smanjenje potkožnog masnog tkiva

d) PSIHOLOŠKI

1. Smanjenje napetosti
2. Smanjenje stresa
3. Povećava samopoštovanje

Za djecu je važno redovito se kretati, sudjelovati u igrama i raznim izvannastavnim aktivnostima, biti uključeni u sportske aktivnosti i sl.

Još je jedna promjena koja se javlja u razdoblju između devete i petnaeste godine, a direktno utječe i na zdravlje i stvaranje životnih navika, kako higijenskih, tako i zdravstvenih, pubertet. Dječja se tijela počinju mijenjati i sazrijevati u tijela odraslih ljudi. Većina mladih ljudi zainteresirana je za ove promjene. Pitaju se što im se to događa dok se njihova tijela mijenjaju i rastu. Potpuno je normalno biti znatiželjan i htjeti razumjeti sve promjene i odrastanje.

Spolnost obuhvaća više stvari; tijelo, djecu, obitelj, ljubav, pažnju, znatiželju, poštovanje i odgovornost. Mnogo mladih ljudi ne zna dovoljno o spolnosti i imaju puno pitanja u vezi te teme. Važno je znati neke odgovore jer mogu pomoći djeci da ostanu zdravi, bolje se brinu o sebi donose pametne odluke u životu. Također, učenje o ovoj temi može biti jako zanimljivo.

Knjiga „Govorimo o spolnosti“ idealna je literatura za učenike 4. razreda osnovne škole koji postaju znatiželji i počinju se razvijati u odraslu osobu. Tjelesne promjene koje se javljaju u tom razdoblju zahtijevaju posebnu pažnju i važno je učenike pravovremeno uputiti o pravilnom i odgovornom ponašanju.

Knjiga je napisana u šest dijelova: Koliko pitanja, spol i spolnost, naša tijela, pubertet, obitelj i djeca, odluke i kako ostati zdrav. Čita se s lakoćom i sve je opisano jednostavnim, razumljivim jezikom djeci i mladima.

Kroz svakodnevnu komunikaciju, dijete ne uči samo o zdravlju, ono počinje shvaćati pojam sigurnosti koji označava čuvanje i zaštitu. Djetetu stjecanje znanja o sigurnosti treba omogućiti društvena sredina, prvenstveno obitelj, a zatim škola.

Kako bi se negativni utjecaji iz okoline smanjili na minimalnu razinu, Klarić (2007) navodi da su važne pravovremene intervencije. Pojam sigurnosti može se promatrati kroz razne životne situacije, u smislu ljudskih postupanja u određenim situacijama te ponašanja, pojava i događaja koji mogu ugroziti njihovu sigurnost.

Određeni rizik uvijek postoji, namjerna djelovanja i postupci kojima čovjek želi ugroziti druge i sebe, nehajne i neoprezne radnje, elementarne nepogode. Kroz organizirano djelovanje cijelog državnog sustava, a ponajviše kroz sustav obrazovanja moguće je svesti na minimalno navedene opasnosti.

Prema nastavnom planu i programu predviđeno je za 1. razred osnovne škole 3 od 23 tema vezanih uz sigurnost, u drugom razredu 2 od 25, u trećem 1 od 18 i u četvrtom niti jedna od ukupno predviđenih 20 tema za prirodu i društvo.

Ostvarivanju prometne kulture škola može dati svoj udio putem razgovora, aktivnosti i sudjelovanja u prometu. Učitelj pruža primjer učenicima pravilnog i odgovornog ponašanja u prometu. Djeca od predškolske dobi uče o prometnicama te pravilom kretanju po istima.

Prema Došen-Dobud (2001) snalaženje, orijentacija i kretanje po prometnicama ne uključuju samo dobro poznavanje prometnih znakova već i snalaženje u prostoru. Učenici u prvom razrednu osnovne škole prolaze nastavnu temu Snalaženje u prostoru koja im je preduvjet kako bi mogli sudjelovati kao pješaci u prometu.

Za aktivno sudjelovanje u prometu, učitelj bi trebao izvesti učenike u obilazak obližnjih ulica, trgova i prometnica kako bi učenici vidjeli konkretne situacije u kojima mogu primijeniti naučena pravila te prepoznavati znakove.

Značajan doprinos njihovom obrazovanju za prometnu kulturu ima organizirani susret s prometnim policajcem koji učenicima pojašnjava sve nejasnoće vezane za prometovanje.

Moguće je organizirati i razne radionice u kojima djeca likovno izražavaju svoje viđenje prometa i sigurnog ponašanja u njemu te izmjenjuju svoja iskustva.

HAK (2016) je proveo istraživanje u kojem je sudjelovalo 243 roditelja, a pokušali su utvrditi što roditelje zabrinjava kod odlaska djece u školu (iz perspektive sigurnosti u prometu). Na predstavljanju rezultata istraživanja bili su nazočni i predstavnici MUP-a, Ureda pravobraniteljice za djecu te UNICEF-a.

Istraživanje se sastojalo od dva dijela: razgovor s roditeljima djece i anketa o sigurnosti djece u prometu. Razgovor s roditeljima djece koja pohađaju niže razrede osnovne škole proveden je putem online diskusijom u koji su se mogli uključiti samo pozvani sudionici.

Rezultati su pokazali da je roditeljima sigurnost u prometu njihove djece visoko na listi prioriteta. Sigurnost djece u prometu nalazi se na visokom drugome mjestu i važnija je od nasilja među vršnjacima u školi, obiteljskog sklada ili stručnosti učitelja.

Četvrtina roditelja (24%) procjenjuje da je sigurnost djece u prometu najvažnija, a 35% roditelja stavilo je važnost sigurnosti u prometu na drugo mjesto (nakon bolesti djeteta). Većina djece ide sama pješice u školu. Vjerojatno zbog toga što se roditelji nisu mogli organizirati drugačije. Odlazak djece pješice u školu, bez pratnje, roditelji ne smatraju dovoljno sigurnim.

Istraživanje pokazuje da 28% roditelja ponekad i 16% najčešće prate dijete na putu do škole i natrag zbog opasnosti u prometu. Do škole autobusom ide 12% djece, a 40% njihovih roditelja smatra da autobusne stanice nisu dovoljno sigurne.

Svaki četvrti roditelj smatra kako njegovo dijete nije sigurno u prometu u okolini škole i svaki treći smatra kako nije sigurno u cestovnom prometu općenito.

Najveći problem je korištenje mobitela tijekom vožnje (55 posto roditelja vidjelo je druge vozače da koriste mobitele blizu škola), a nakon toga pušenje cigareta u vožnji (39 posto). Zabrinjavajuće visok postotak roditelja (30%) često ili svakodnevno prisustvuju situaciji nepropisnog izlaska djeteta iz automobila.

Oko 6% roditelja je navelo da se u blizini škole dogodila prometna nesreća s teškim posljedicama. U većini škola (9 od 10) održana je edukacija za djecu o sigurnosti u prometu.

Ovo istraživanje pokazuje da sigurnost djece u prometu nije dobra i da se na njoj još mora raditi. Neovisno o infrastrukturi koja okružuje škole, učitelji, vozači i roditelji su ključni u podizanju sigurnosti djece na još višu razinu.

6. ZAKLJUČAK

Analizom 79 međupredmetnih tema/jedinica iz devet udžbenika utvrđena je zastupljenost međupredmetne teme „Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša“ od 56,96%. Neke od analiziranih tema su integrativni sadržaji propisani nastavnim planom i programom, ali nisu ujedno i međupredmetne teme jer se njihovi obrazovni ishodi ne mogu uvrstiti u ciljeve međupredmetne teme „Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša“.

Od prvog do četvrtog razreda osnovne škole, od ukupno 86 tema, 18 je tema propisanih nastavnim planom i programom koje se uvrštavaju pod međupredmetnu temu „Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša“. Od toga su 4 teme vezane uz zaštitu okoliša, 8 tema vezanih uz zdravlje i zdravo življenje te 6 tema vezanih uz sigurnost i prometnu kulturu. Najzastupljenija je tematika zdravlje jer je ona ujedno i najopširnija.

Teme, odnosno nastavne jedinice iz analiziranih udžbenika većinom su usklađenih naziva i sadržaja kao što je i propisano nastavnim planom i programom za nastavu prirode i društva.

7. LITERATURA

1. Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2013) *Eureka! 3: udžbenik iz prirode i društva za treći razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2013) *Eureka! 4: udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Bešker, M. (2005) *Politika okoliša*. Zagreb: OSKAR, Centar za razvoj i kvalitetu d.o.o.
4. Ćorić, S., Bakarić Palička, S. (2013) *Eureka! 2: udžbenik iz prirode i društva za drugi razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
5. De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T. (2013) *Naš svijet 1: udžbenik iz prirode i društva za prvi razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
6. De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T. (2013) *Naš svijet 2: udžbenik iz prirode i društva za drugi razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga
7. De Zan, I., Letina, A., Kisovar-Ivanda, T., Nejašmić, I. (2013) *Naš svijet 3: udžbenik za treći razred osnovne škole iz prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
8. De Zan, I. (2000) *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Došen-Dobud, A. (2001) *Predškola: vodič za voditelje i roditelje*. Zagreb: Alinea.
10. Horvat Kolak, J., Lučić, J., Matošević, D., Rašpolić Mikšič, S., Ujčić Čučak, K. (2013) *Priroda i društvo 4: udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*. Zagreb: Profil.
11. Harris, R.H. (2004) *Govorimo o spolnosti*. Zagreb: Egmont d.o.o.
12. . Hrvatski autoklub (2016) *Prometno istraživanje: roditelji zabrinuti za djecu na putu do škole, s mreže preuzeto: 20. lipnja 2017. sa: <http://www.hak.hr/vijest/625/hak-prometno-istrazivanje-sigurnost-djece-na-putu-do-skole-2016>*
13. Kisovar Ivanda, T., Letina, A., Nejašmić, I., De Zan, I., Vranješ Šoljan, B. (2013) *Naš svijet 4: udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
14. Klarić, D. (2007) *Znanje daje sigurnost: priručnik za roditelje i edukatore o ponašanju, pojavama i događajima koji mogu ugroziti sigurnost djece i mladeži*. Zagreb: ZDS
15. Murphy, G. (2011) *mali KORACI*. Zagreb: Mozaik knjiga.
16. Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006)
17. Nacionalni okvirni kurikulum (2011)

18. Uzelac, V., Starčević, I. (1999) *Djeca i okoliš*. Rijeka: Adamić.
19. . Vladušić, B., Bastalić, J. (2007) *Korak u svijet 4: udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*. Zagreb: Profil.
20. Zavod za javno zdravstvo (2014) *Alkohol i mladi*, s mreže preuzeto: 20. lipnja 2017. sa: <http://www.zzjzdnz.hr/hr/zdravlje/zdravlje-djece-i-mladih/242>
21. Zavod za javno zdravstvo (2014) *Sportom do zdravlja*, s mreže preuzeto: 20. lipnja 2017. sa: <http://www.zzjzdnz.hr/hr/zdravlje/zdravlje-djece-i-mladih/239>

8. TABLICE I GRAFIKONI

1. Tablica 1. *Analiza međupredmetnih tema u udžbeniku za 1. razred osnovne škole*

2. Tablica 2. *Analiza međupredmetnih tema po udžbenicima različitih izdavača za 2. razred osnovne škole*

3. Tablica 3. *Analiza međupredmetnih tema po udžbenicima različitih izdavača za 3. razred osnovne škole*

4. Tablica 4. *Analiza međupredmetnih tema po udžbenicima različitih izdavača za 4. razred osnovne škole*

5. Grafikon 1. *Postotak pojavljivanja pojedine međupredmetne teme u nastavi prirode i društva temeljem analize 9 udžbenika od 1. do 4. razreda osnovne škole*

6. Tablica 5. *Prikaz nastavnih jedinica vezanih uz međupredmetnu temu Zdravlje*

7. Grafikon 2. *Izračun broja zastupljenosti tema zdravlja u odnosu na sve nastavne cjeline pojedinih razreda*

8. Tablica 6. *Prikaz nastavnih jedinica po udžbenicima na temu sigurnosti i prometne kulture*

9. Grafikon 3. *Izračun broja zastupljenosti tema sigurnosti u odnosu na sve nastavne cjeline pojedinih razreda*

10. Tablica 7. *Prikaz nastavnih jedinica prema analiziranim udžbenicima na temu zaštite okoliša*

11. Grafikon 4. *Izračun broja zastupljenosti tema zaštite okoliša u odnosu na sve nastavne cjeline pojedinih razreda*